

TOTALPRODUKTION OCH INDUSTRIPRODUKTION

Av *HELMER DAHLBÄCK*

NÄR man från regeringshåll söker försvara den misslyckade ekonomiska politiken i Sverige tar man ofta sin tillflykt till Parisorganisationens statistiska uppgifter för jämförelser mellan de olika medlemsstaterna. Men trots att man ikläder sig vederhäftighetens mask och förklarar att fakta och siffror skall få tala, tar man ofta endast ut det som anses vara matnyttigt och nöjer sig för övrigt inte med de sifferuppgifter, som publiceras av OEEC.

Ett eklatant exempel härpå var de sifferuppgifter f. finansminister Sköld lämnade i broschyren »Svensk ekonomi under tio år». För ändamålet hade bl. a. speciellt uträknats bruttonationalprodukten i dollar per capita — beräkningar som inte var invändningsfria — medan däremot Parisorganisationens index över industriproduktionens utveckling i medlemsstaterna utelämnats.

Det förefaller som om den sköldska metodiken skulle ha accepterats på regeringshåll. När handelsminister Gunnar Lange i höstas inför handelsagenterna framlade en bedömning av »vårt lands och våra industriers och framför allt våra exportindustriers förmåga» baserade han nämligen denna bedömning — i likhet med herr Sköld — på jämförelser mellan totalproduktionen såsom denna framgår av bruttonationalprodukten till marknadsvärde i de olika medlemsländerna. Parisorganisationens index över industriproduktionens utveckling medtogs inte i sammanhanget.

Herr Lange framhöll sålunda vid tillfället ifråga, att »produktionsvärdet utgjorde här år 1954 1 033 \$ per capita. Inte något annat västeuropeiskt land kom upp till detta. Närmast var England med 844 \$. Danmark kom upp till 801 \$. Västtyskland — vars produktion vi under senare tid betraktat som effektiv — nådde inte upp i mer än 668 \$ per capita. Jag tror att man kan säga utan överdrift, att dessa siffror visar en skaparvilja hos vårt näringsliv, trots alla bekymmer och påfrestningar.»

Det skall inte bestridas att det finns skaparvilja hos näringslivet, även om de mot näringslivet koncentrerade stabiliseringsåtgärderna inte lämnat mycket utrymme för den skaparvilja, som trots allt finns kvar. Men i övrigt ger herr Langes uttalande anledning till allvarliga erinringar. Det bör observeras, att han endast talade om produktionsvärdet, utan att närmare förklara att han använde sig av bruttonationalprodukten till marknadsvärde. På sina håll har uppgifterna säkerligen fattats såsom gällande industriproduktionen och därmed som bevis på vår produktionsstyrka. Hade det klart framhållits, att »produktionsvärdet» avsåg landets totala produktion av varor och *tjänster*, hade intrycket säkerligen inte blivit vad föredragshållaren avsåg.

Men om vi till en början bortser från det diskutabla i att använda bruttonationalprodukten för internationella jämförelser, är det ju ganska uppenbart, att man i så fall bör jämföra utvecklingstakten i de olika ländernas bruttonationalprodukt för en aktuell bedömning av den ekonomiska utvecklingen. A priori bör nämligen jämförelser mellan bruttonationalprodukten i *absoluta* tal utfalla till Sveriges fördel med hänsyn till att flertalet jämförelseländer genom krigshandlingarna fick sin produktionsapparat mer eller mindre demolerad, demonterad eller förlamad för flera år framåt. Dylika jämförelser kan därför näppeligen tas som belägg för att den ekonomiska politiken i Sverige skulle varit framgångsrik.

Mot en jämförelse av *utvecklingstakten* kan givetvis invändas, att den måste bli ofördelaktig för Sverige, emedan flera länder av nyssnämnda anledning haft utnyttjad produktionskapacitet och arbetskraftsreserver och därför har lättare att redovisa öknings-siffror. Argumentet förlorar emellertid i tyngd, eftersom det av OEEC-rapporterna framgår, att återuppbyggnadsprocessen i medlemsstaterna i stort sett slutförts 1949—1950 och att arbetskraftsreserverna därefter i stor utsträckning sugits upp av produktionen. Ju mer en dylik jämförelse koncentreras till senare år, ju mera bärkraftig måste den bli.

I den 6:e årsrapporten från OEEC (mars 1955) framlades i enlighet härmed volymindex för bruttonationalprodukten per capita i de olika medlemsstaterna med 1951 som basår. Det framgick av uppgifterna ifråga, att ökningen mellan 1951 och 1953 var ungefär densamma eller 3 % för Sverige, Storbritannien och Österrike, medan den var något lägre i Frankrike, Norge och Portugal. I de övriga länderna var stegringstakten högre. Det förefaller som om man mycket väl skulle kunna acceptera dessa uppgifter från Parisorga-

Totalproduktion och industriproduktion

nisationen även om de ur svensk synvinkel inte är så gynnsamma som de hemtillverkade, som herr Lange presenterat.

Enligt den nyligen publicerade 7:e årsrapporten från OEEC (februari 1956) har man fortsatt med dessa kalkyler, men med 1952 som basår. För Sverige var index 108 för år 1954. Samma stegring i förhållande till 1952, dvs. 8 %, redovisades för Storbritannien och Portugal. En något mindre ökning förelåg i Norge med 4 % och i Belgien och Danmark med 5 % samt i Frankrike med 7 %. Italien och Holland kunde däremot uppvisa indextal å 111, och Österrike och Västtyskland med 113 resp. 114. Uppgifterna tyder på att totalproduktionen såsom denna framgår av bruttonationalprodukten utvecklats relativt gynnsamt i Sverige, men att det långt ifrån är fråga om någon sådan dominans, som herrar Sköld och Lange velat framhålla. I den 7:e årsrapporten har man f.ö. även lämnat preliminära och därmed något osäkra index-siffror för 1955. Enligt dessa skulle index för Sveriges vidkommande stannat vid 113, medan Österrike och Västtyskland kommit upp i 130 respektive 123.

Ytterligare belägg för att utvecklingstakten för totalproduktionen synes vara gynnsammare för vissa länder än för Sverige erhålles genom en jämförelse av bruttonationalproduktens tillväxt i Sverige och för OEEC-länderna sammanlagt. För de senare ökades totalproduktionen med 5 % under såväl 1953 som 1954 och tillväxte med preliminärt nära 6 % under 1955. Motsvarande ökning för Sveriges del har enligt de svenska nationalbudgetberäkningarna angivits till 4 %, 5,1 % och 4,5 %. Det kan tillfogas, att motsvarande ökning i Västtyskland uppgick till i medeltal 9 % per år under perioden 1952—1955. Vad som från regeringshåll framhållits till försvar för den ekonomiska politiken under senare år — nämligen att denna skulle ha medfört en gynnsammare produktionsutveckling hos oss än i andra västeuropeiska länder — får därmed anses vederlagt.

Men man bör inte låta sig nöja med jämförelser av detta slag. Bruttonationalprodukten inkluderar nämligen såväl produktion som tjänster, vilka måste betecknas som mer eller mindre improduktiva. Handelns tjänster är ju i hög grad produktiva. Försvar och utbildning får väl anses vara detsamma på längre sikt. Men offentlig rådgivning och kontroll såsom byggnads-, skatte- och valutakontroll är mera diskutabla ur den synpunkten. Förmynderskapstjänsterna upptas dock till marknadspriser enligt lönekostnader, som skattebetalarna måste acceptera. Samhällets reala resurser kan i ökad ut-

sträckning tas i anspråk för det offentligas investeringar och konsumtion med sikte på dylika tjänster. Vid en dylik ansvällning av den offentliga sektorn kan man i alla fall erhålla en bruttonationalprodukt, som under någon tid blir större än i ett land, där en större del av de reala resurserna börjat tas i anspråk för produktiva investeringar och effektiv sysselsättning.

Om tillräckliga reala resurser friställes för näringslivets investeringar i rationaliserande syfte och för kapacitetsutvidgning, främjas den effektiva sysselsättningen inom landet och därmed den reala framstegstakten. Elefantiasis på det offentliga området måste däremot på längre sikt leda till att produktionen av varor dvs. i huvudsak industriproduktionen kommer att stagnera.

Det är därför ganska uppenbart, att jämförelser, baserade på bruttonationalprodukten i olika länder måste kompletteras med uppgifter om industriproduktionens utveckling. Så är ju också fallet med Parisorganisationens rapporter, i vilka mycken möda lagts ned på att ge så korrekta sifferuppgifter som möjligt om industriproduktionens utveckling. Vårt konjunkturinstitut har ju också fäst stort avseende vid Parisorganisationens index beträffande industriproduktionen. Många omdömen har baserats på utvecklingen av denna index, som tämligen regelbundet medtagits i konjunkturinstitutets rapport-tabeller, vilket väl knappast skulle varit fallet, om indexuppgifterna ansetts mindre tillförlitliga.

Det är därför — milt sagt — förvånande, att herr Lange ansett sig kunna undvara dessa uppgifter vid sin bedömning av våra industriers produktionsförmåga under de påfrestningar, som blivit följden av de senare årens ekonomiska politik. Han hade kunnat komplettera sina »produktionsvärdesiffror» med de indextal för den industriella produktionen med 1950 som basår, vilka förelåg i Parisorganisationens 6:e årsrapport.

För 1953 uppgick indextalet till 116 för medlemsstaterna sammantaget. Danmark och Sverige låg sämst till med 102 resp. 104. Motsvarande indextal uppgick till 106 för Storbritannien, 115 för Norge, 117 för Holland och 139 för Västtyskland.

I senare publikationer har Parisorganisationen successivt framflyttat basåret, vilket har given betydelse för mera aktuella jämförelser. Enligt den färskaste, 7:e årsrapporten föreligger definitiva indexsiffror för 1954 med 1952 som basår. Medlemsstaterna sammantaget har indexsiffran 115. Med undantag för Luxemburg ligger Sverige lägst med 106. Danmark har nu distanserat Sverige med 113. Index för Norge och Storbritannien låg även i 113, medan

Totalproduktion och industriproduktion

Österrike kom upp i 116, Italien 120, Holland 121 och Västtyskland i 122. En preliminär beräkning av index för 1955 med samma basår synes visa, att den svenska stagnationen inte är av övergående natur. För medlemsstaterna sammantaget uppgick index nämligen till 125, medan Sveriges stannade vid 112. För en del andra länder synes industriproduktionen däremot vara stadd i snabb tillväxt. Så skulle t. ex. Italiens och Hollands industriproduktion ha stigit till 130, Österrikes till 132 samt Västtysklands till 142.

Av Parisorganisationens detaljuppgifter om produktionsutvecklingen för 1954 med 1953 som basår inom olika industrigrupper (OEEC Statistical Bulletins nr. 1 1956) framgår, att Sverige ligger mycket väl till beträffande livsmedelsproduktionen. Däremot ligger vi betydligt sämre till än ett flertal andra länder på övriga industriområden — detta gäller speciellt malmbrytning och stenindustri, textilindustri samt kemisk-teknisk industri. Den industriella expansionen i Holland, Österrike och Västtyskland bäres framför allt upp av de kapitalkrävande industrierna för produktion av järn och stål, metallmanufaktur och kemikalier.

Som avrundning på dessa korttidsjämförelser för senare år kan det vara skäl i att vidga perspektivet och jämföra industriproduktionen med förhållandena före kriget. Även därvidlag har Parisorganisationen låtit utföra ett gediget arbete och publicerat (i *Industrial Statistics 1900—1955*, nov. 1955) index beträffande industriproduktionen med 1938 som basår.

Enligt denna indexserie hade industriproduktionen för OEEC-länderna sammantaget återhämtats till förkrignivån år 1948, då index uppgick till 101. Vid den tidpunkten låg Sverige av naturliga skäl främst med 148, därnäst kom Norge med 133, Danmark 130, Storbritannien 127, Belgien 122, Holland 113, Frankrike 108 samt Västtyskland med endast 52.

Återuppbyggnadsarbetet kom senast igång i Västtyskland och i själva verket uppnåddes inte förkrigstidens produktionsnivå förrän 1951. Men därefter har det gått desto snabbare framåt. Enligt preliminära uppgifter beräknas motsvarande index för Västtyskland ha uppgått till 170 för 1955 — dvs industriproduktionen var 70 % större än före kriget. Därmed har man knappat in väsentligt på Sveriges försprång — index för Sverige uppgick nämligen till 188 för 1955.

Bland länder, som ännu inte hunnit ifatt Sverige, kan nämnas Storbritannien med 178, Danmark 167, Belgien 163 och Frankrike 162. Flera andra har däremot passerat Sverige — sålunda uppgick

motsvarande index till 205 för Norge, 197 för Holland och 194 för Italien.

Av Parisorganisationens indexsiffror framgår således med all evidens, att ett flertal av de krigshärjade länderna numera har en relativt större industriproduktion än det krigsförskonade Sverige vid jämförelse med förkrigstiden, trots att vår produktion redan 1948 hade ökats med ca hälften. Det är vidare tydligt, att industriproduktionen under de senaste åren expanderat betydligt snabbare i de flesta av medlemsstaterna än i Sverige.

Förhållandet är ju inte på något sätt remarkabelt mot bakgrunden av den företagsfientliga politik, som av statsmakterna bedrivits här i landet under senare år. Men det är angeläget, att Parisorganisationens produktionsindex studeras ingående av regeringen och dess ekonomiska experter. Den svenska industriproduktionens stagnation i förhållande till det övriga Västeuropa borde bli ett mene tekel och leda till en omprövning av den ekonomiska politiken.

Med nuvarande investeringsavgifter, skärpt företagsbeskattning, som även avser framtvingade lagervinster, samt kreditrestriktioner kommer vår produktionskraft och därmed vår konkurrensförmåga i förhållande till utlandet att brytas ned. Detta framstår som särskilt allvarligt med hänsyn till att industriländerna står inför en ny industriell revolution, som drives fram av kapitalkrävande automation och atomation.

Den svenska ansvällningen av offentliga investeringar och »tjänster», som räknas in i bruttonationalprodukten, kan naturligtvis även i fortsättningen anges som bevis för produktionsökning av dem som är roade av spegelfäkteri. Men en produktionsökning av det slaget är relativt ihålig och inte mycket att bygga på med hänsyn till den ekonomiska framstegstakten.

Det är uppenbart, att de reala resurserna i mycket större utsträckning måste reserveras för näringslivets produktiva investeringar, som leder till effektiv sysselsättning. Endast därigenom kan vi uppnå samma expansionstakt som andra länder.